

OŚWIECENIE

Nazwa epoki: nazwa symbolizuje rozproszenie przez światło rozumu mroków, zabobonu, ignorancji, zniewolenia i zacofania, charakter epoki oddają również określenia "wiek rozumu" i "wiek filozofów"

Ramy czasowe: Europa: lata 80. XVII w. - 1798-1799 (rewolucja francuska)

Polska: lata 40. XVIII w. - lata 20. XIX w. (wydanie Ballad i romansów Adama Mickiewicza)

POJĘCIA:

Racjonalizm - prąd filozoficzny, etyczny i kulturowy epoki, przeświadczenie, że najważniejszym narzędziem poznania jest rozum, zanegowano religię jako ideologię dającą fałszywe pojęcie o świecie, odrzucono wiarę w cuda i zjawiska nadprzyrodzone

Sensualizm - rzeczywistość można poznać za pomocą zmysłów

Empiryzm - rzeczywistość można poznać przez doświadczenie i eksperyment

Utylitaryzm - dążenie do zaspokojenia potrzeb jednostkowych jest moralne, jeżeli przynosi pożytek ogółowi, zapewnia szczęście innym

Deizm - Bóg stworzył świat i prawa w nim rządzące, ale nie ingeruje w jego dzieje

Ateizm - Boga nie ma

FILOZOFIA:

Empiryzm - człowiek rodzi się jako niezapisana karta, fundamentem poznania jest doświadczenie, ludzie podlegają prawom naturalnym

Filozofia krytyczna - sądy aprioryczne (oparte na pojęciach wrodzonych) i aposterioryczne (wynikające z doświadczenia), poznanie rzeczy samej w sobie jest niemożliwe, przedmiot poznania dopasowuje się do osoby poznającej

Powrót do natury - potępienie cywilizacji, postępu i nauki, miarą człowieczeństwa nie jest rozum, lecz wartości moralne, człowieka oświeca nie rozum, ale serce i sumienie

Liberalizm – prawo naturalne jest podstawą moralności, nietolerancja religijna jest sprzeczna z wiarą chrześcijańską i prawem naturalnym, celem życia powinno być naprawienie świata

WZORCE I ANTYWZORCE OSOBOWE:

WZORCE	ANTYWZORCE
Bohater oświeceniowy: - Wolny od przesądów - Racjonalista - Dobry obywatel, patriota, reformator	Żona modna: - Bezkrytyczne naśladowanie zagranicznej mody - Życie polegające na zabawach - Wydatki ponad stan
Bohater sentymentalny: - Wrażliwy i uczuciowy - Ulega nastrojom - Melancholijny - Zafascynowany naturą	Fircyk: - Powielanie obcych wzorców - Bezkrytyczne hołdowanie modzie - Lekkomyslny - niepoważny
Oświecony sarmata: - Przywiązany do tradycji, ale otwarty na propozycje reform	

MOTYWY:

Ojczyzna, patriotyzm - dobry, oświeceniowy bohater powinien być gotowy, aby poświęcić swoją prywatność dla ojczyzny

Utopia i podróż - wizja idealnego państwa opartego na ustroju sprawiedliwości społecznej, równość we wszystkich prawach i obowiązkach miała zapewnić stan szczęścia, motyw wyraża tęsknotę człowieka za lepszym życiem, którego bohater często poszukiwał w trakcie egzotycznych podróży

Miłość sentymentalna – perypetie sercowe ukazane na tle przyjaznej człowiekowi natury, mało wyszukana intryga i niepomówienia koczają się szczęśliwie i kochankowie potwierdzają swoje wzajemne uczucia

Arkadia – wyraz tęsknoty za rzeczywistością wolną od konfliktów i więzi łączących człowieka z jego najbliższym środowiskiem i rodzimym krajobrazem

LEKTURY:

Hymn do miłości Ojczyzny – Ignacy Krasicki

Święta miłości kochanej ojczyzny,
Czują cię tylko umysły pocziwe!
Dla ciebie zjadłe smakują trucizny,
Dla ciebie więzy, pęta niezelżywe.

Kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny,
Gnieździsz w umyśle rozkoszy prawdziwe,
Byle cię można wspomóc, byle wspierać,
Nie żał żyć w nędzy, nie żał i umierać.

Przesłanie Hymnu do miłości Ojczyzny Krasickiego jest ściśle powiązane z okresem, w jakim został stworzony. To już nie czas pierwszej fazy oświecenia, pełnej wiary w siłę reform i wartość pielęgnowania cnót obywatelskich, które

mogą być skuteczne w kształtowaniu siły swego kraju i stanowić wyraz prawdziwego patriotyzmu.

Hymn do miłości Ojczyzny powstał w czasie, gdy można było już stwierdzić, że obywatelski wzór patriotyzmu to już za mało - ojczyzna znajduje się w sytuacji tak krytycznej, iż najprawdopodobniej potrzebne będzie większe poświęcenie, by dowieść swej miłości do niej. Ignacy Krasicki napisał go już po otrzymaniu gorzkiej lekcji, jaką była konfederacja barska oraz pierwszy rozbiór Polski. Stąd bycie prekursorem nowego typu liryki patriotycznej, tej, która będzie typowa dla czasu niewoli.

Umysły poczciwe, które odczuwają świętą miłość kochanej ojczyzny, będą odkrywać wartość w tym, co do tej pory było nie było wymagane - w skrajnym poświęceniu. *Dla ciebie zjadłe smakują trucizny, / Dla ciebie więzy, pęta nie zelżywe. / Kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny*- wszystko to, co związane z cierpieniem, bólem i poniżeniem nie jest gorzkie, gdy trudy podejmuje się dla ojczyzny, ponieważ odpłaca ona czymś nie do przecenienia - podmiot liryczny ujmuje to słowami: Gnieździsz w umyśle rozkoszy prawdziwe.

Satyry – Ignacy Krasicki

Do Króla:

Przewrotny, ironiczny utwór w formie listu do króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, wyliczone zostają winy i wady władcy: z pochodzenia jest zwykłym szlachcicem i Polakiem, jest młody i łagodny, wykształcony, otoczony ludźmi wykształconymi i artystami, w rzeczywistości te wady są zaletami, skrytykowana została szlachta, aktor skonstrastował dwie postawy: człowieka oświeconego i zacofanego sarmaty

Pijanstwo:

Dialog dwóch przyjaciół, jeden skarży się bólem głowy spowodowanym zakrapianą alkoholem ucztą z okazji imienin żony i leczeniem skutków zabawy kolejnymi libacjami, drugi rozmówca krytykuje pijanstwo, jednak nieskutecznie, cierpiący przyjaciel żegna go słowami "napiję się wódki"

Żona modna:

Dialog między dwoma szlachcicami, Piotrem i jego przyjacielem, Piotr narzeka na swoje świeże małżeństwo, w jego narzekaniach znajdujemy opisy trybu życia małżonki a tym samym obyczajowości epoki: wyglądu modnej damy, sposobu urządzania domu i ogrodu, doboru służby, przyrządzania i podawania posiłków oraz rozrywek, Piotr nie przewidywał, że małżeństwo będzie dla niego źródłem tak dużych wydatków, okazało się jednak, że znalazł się w tej sytuacji na własne życzenie, ożenił się nie z miłości, a dla pieniędzy